

Begravnings- verksamhet

Begravningshuvudman

Svenska kyrkan har statens uppdrag att vara huvudman för begravningsverksamheten i landet. Verksamheten regleras främst av Begravningslagen och Begravningsförordningen. Begravningsavgiften som alla med beskattningsbar inkomst betalar finansierar verksamheten. Den är i Enköpings pastorat 25 öre per skattekrona.

För begravningsavgiften har alla svenska medborgare utan kostnad rätt till en gravplats på allmän begravningsplats under en tid av 25 år, gravsättning av den avlidne, transporter av stoftet, kremering, lokal för förvaring och visning av stoftet samt lokal för begravningsceremoni utan religiösa symboler.

Eftersom begravningsverksamheten är ett särskilt statligt uppdrag måste den hållas åtskild från Svenska kyrkans församlingsverksamhet. Begravningsverksamheten ska skötas religiöst neutralt så att även medborgare med annan än kristen trosuppfattning känner förtroende för den. Kravet på lokal utan religiösa symboler är ett exempel på detta och att en del av S:t Olofs kyrkogård upplåtits till gravplatser för icke-kristna trosinriktningar är ett annat.

21 kyrkogårdar/begravningsplatser i Enköpings pastorat

Det finns 20 kyrkor i pastoratet och vid alla, utom S:t Lars kyrka, finns en kyrkogård. I Enköpings stad anlades 1931 en ny begravningsplats som fick namnet S:t Olofs kyrkogård. Pastoratet har ansvar även för kyrkogården vid den av Riksantikvarieämbetet förvaltade Arnö kyrka. Inom dessa 21 kyrkogårdar finns drygt 9500 gravplatser varav nära 5000 är upplåtna med gravrätt.

Olika gravskick och typer av gravplatser

Sättet på vilket ett samhälle tar hand om och gravsätter sina avlidna varierar mellan länder och mellan kulturer och inom dessa sker förändringar över tiden. För 150 år sedan fanns ett sätt – den avlidnes stoft lades i en kista som sänktes ner i en grav. I slutet av 1800-talet bildades internationellt eldbegängelseföreningar som propagerade för och erbjöd kremering av stoftet och att askan därefter gravsattes i en urna. Motiven var hygieniska och utrymmesmässiga. De första krematorierna i Sverige började sin verksamhet i början av 1900-talet. Andelen av samtliga avlidna som kremeras i hela landet ökade från 4,5 procent år 1936 till närmare 80 procent år 2013. Enköpings pastorat hade åren 1970–2005 eget krematorium på S:t Olofs kyrkogård men numera sker kremeringarna i Västerås. För både kistgravar och urngravar upplåts enskilda gravplatser för vilka gravrättsinnehavaren har ansvar för gravsten eller annan anordning och för skötseln av platsen.

I mitten av 1900-talet infördes, främst i de större städerna, ett anonymt gravskick som innebär att askan efter kremering kunde gravsättas i minneslund antingen genom spridning eller genom nedgrävning. I Enköpings pastorat invigdes den första minneslunden på S:t Olofs kyrkogård 1981 och år 2014 finns minneslundar på 12 av kyrkogårdarna.

Under senare delen av 1900-talet kom en efterfrågan på ett mindre anonymt gravskick än minneslund men med dess fördelar att huvudmannen står för gemensam skötsel. Då utvecklades det gravskick som kallas askgravplatser. I dessa gravsätts urnan med askan och en namnskylt med den avlidnes namn och årtal för födelse och död fästs på en anordning som huvudmannen ställer i ordning och sköter. Askgravplatsen upplåts med s.k. begränsad gravrätt som innebär att gravrättsinnehavaren har rätt att smycka med snittblommor och ljus. En engångsavgift betalas vid upplåtelsen för huvudmannens skötsel. I Enköpings pastorat anlades de första askgravplatserna 2006 på S:t Olofs kyrkogård och sådana finns nu vid ytterligare fyra kyrkogårdar. Beslut har fattats om att inom de närmaste åren på samtliga kyrkogårdar kunna erbjuda askgravplatser.

Inom Enköpings pastorat gravsattes 315 avlidna år 2013. Av dessa gravsattes 152 i minneslund, 18 på askgravplats, 119 på urngravplats och 25 på kistgravplats. Under de senaste 30 åren har andelen som gravsätts i minneslund ökat till att numera omfatta nära 50 procent.

Kyrkogårdsförvaltningen

Inom pastoratet är det kyrkorådet som består av 12 förtroendevalda och kyrkoherden som har det yttersta ansvaret även för begravningsverksamheten. Under rådet har ett kyrkogårdsutskott fått ett delegerat ansvar för vissa frågor. Det operativa och praktiska ansvaret har en kyrkogårdsförvaltning. Den leds av kanslichefen Monica Qvarnström och kyrkogårdsmästaren Ann-Sofie Hansson. För kyrkogårdskontorets administration som omfattar registrering i gravregistret, diarieföring, bokning av gravplatser, beställning och fakturering av skötselavtal med mera ansvarar assistenten Britt-Marie Sundin.

Inom förvaltningen arbetar nio kyrkogårdsarbetare heltid och under april till oktober finns ytterligare 14 säsongsanställda. Under sommarsäsongen är arbetet organiserat i tre arbetslag om vardera tre personer som ansvarar för de tre f.d. landsbygds-pastoraten Tillinge, Veckholm och Villberga med vardera sex kyrkogårdar. Ett fjärde arbetslag med sju personer ansvarar för Vårfrukyrkogården och S:t Olofs kyrkogård. Ett servicelag på fyra personer utför arbeten som kräver större maskiner som gravgrävning, mindre anläggningsarbeten, gravstensarbeten m.m. och en reparatör ansvarar för verkstaden och maskinparken. Samtliga arbetslag har sin bas på S:t Olofs kyrkogård där maskiner och bilar finns.

Förvaltningen har ansvar för den allmänna skötseln av kyrkogårdarna. I det ingår gräsytor, grusgångar, häckar, träd, stenmurar och ytor som inte är upplåtna till enskilda gravplatser. Dessutom sköter kyrkogårdsförvaltningen minneslundarna och askgravplatserna. Mot särskild ersättning sköter förvaltningen även pastoratets grönytor utanför kyrkogårdarna.

För alla enskilda gravplatser finns en eller flera gravrättsinnehavare som är ansvariga för att gravplatsen sköts och hålls i ett vårdat skick. Det innebär ansvar för att gravanordningar som gravstenar är säkert förankrade och godkända av förvaltning-

en och att eventuella planteringar ska skötas. Gravplatser som inte hålls i ett vårdat skick kan få påpekanden om detta och i värsta fall, vid vanvård, kan gravrätten återkallas.

En gravrättsinnehavare kan mot en avgift anlita kyrkogårdsförvaltningen för skötsel av gravplatsen. De tjänster som erbjuds kan omfatta allt från plantering och vård av vår- och sommarblommor, eller perenner, krans vid allhelgona och all skötsel av gravplatsen. Det kan även gälla enbart skötsel av blommor som gravrättsinnehavaren själv planterar. Dessutom kan arbeten på gravstenar som justering, tvättning, textbättring m.m. beställas separat. Drygt 1800 gravrättsinnehavare köper årligen skötsel av förvaltningen.

Etik och miljö

Arbetet på kyrkogården måste följa högt ställda etiska krav som tar hänsyn till den helgd som tillkommer de dödas vilorum. Vördnad för de avlidna och en beredskap att möta medmänniskor i sorg är viktiga förhållningssätt för alla kyrkogårdsarbetare. Alla som kommer för att sköta sina gravar eller tända ljus vid graven eller i minneslunden ska känna sig välkomna och mötas av en välskött kyrkogård. Råd och dåd vid sorgehusets val av gravskick eller val av gravplats ingår i förvaltningens arbetsuppgifter då objektiv information och redovisning av erfarenheter och praxis är viktiga.

De många skötseluppdragen kring enskilda gravar medför många kontakter mellan kyrkogårdsförvaltningen och gravrättsinnehavare och besökare. Det kan gälla frågor om val av växter eller om kostnader. I dessa ingår även frågor och samtal som kan vara en del i ett sorgearbete och därför kräver stor lyhördhet.

Förvaltningen har höga ambitioner att sköta kyrkogårdarna på ett miljöriktigt sätt. Vid förnyelse av maskinparken väljs alternativ som om möjligt uppfyller miljökrav förutom att de är ergonomiskt de bästa. Allt avfall från kyrkogårdarna sorteras så att biologiskt material kan användas i komposter och skapa ny jord. Annat avfall som plast, metall och glas ska återvinnas. I detta arbete behöver förvaltningen gravrättsinnehavarnas och besökarnas hjälp. I det nya utbudet av planteringar finns perenna växter som alternativ till ettåriga vilket också är ett led i miljöarbetet.

Kyrkogårdsförvaltningen välkomnar tips och förslag på hur våra 21 kyrkogårdar kan bli bättre i olika avseenden. Prata gärna med kyrkogårdsarbetarna eller ring till förvaltningsledningen på telefon 0171-257 00. Den som vill följa det dagliga arbetet på kyrkogårdarna kan göra det på kyrkogårdsbloggen <http://blogg.svenskakyrkan.se/kyrkogardienkoping/>

Text: Mats O Karlsson
Foto och layout: Ida Bjurström

Enköpings pastorat
Kyrkogårdsförvaltningen
V Ringgatan 9
745 22 Enköping
Tel 0171-257 00
www.svenskakyrkan.se/enkoping

Svenska kyrkan
ENKÖPING